

Filosofia de l'acció enfront a la crucial crisi mundial(*)

Preàmbul

M'he preguntat: «¿Ha desaparegut avui la sàvia distinció d'orsiana — entre anècdota i categoria; millor, aquí, entre accident i substància?»

Així sembla, ja que en aquesta època d'universalització i predomini del «canvi», «res no és, més que l'acció». L'acció, aquest pseudo-ésser indefinible i adjectiu, és l'única creença dogmàtica en la humanitat de postguerra. Tot és (?) *praxis*, no solament les coses i els fets, sinó també els valors i les veritats. Solament val el contingent, funcions passatgeres, successivament destruïdes i sobrepassades».

D'aquestes paraules sorgí el tema i el títol que vaig oferir al P. Roig Gironella en honorar-me e invitar-me a la inauguració del Curs de l'Institut Filosòfic de Balmesiana.

El nostre Balmes, posseït de l'universalisme mediterrà, ens va constatar que: «En l'ordre intel·lectual humà, mentre vivim sobre la terra, no hi ha una veritat de la qual dimanin totes. Vanament la recercaren els filòsofs». La raó és, que «els mitjans pels quals copsem la veritat són d'ordres diferents». No per això, afegeix, afirmen la independència o unilateralitat de les veritats, «puix en l'home i en l'univers hi ha un conjunt de lleis els efectes de les quals es desenvolupen de manera simultània i harmoniosa..., i, quan se les fa obrar aïlladament produeixen *les més deformes monstruositats*» (Fil. Funtal. I 15.53.147.159.)

La filosofia existencial de l'acció, des de fa uns dos-cents anys ha anat envaint el món i, en el nostre segle, s'ha anat absolutitzant amb preponderància creixent, fins a produir *les més deformes monstruositats*.

La veritat universal del fenomen de l'acció, fou afirmada i raonada ja fa set segles per una filosofia obligada, si més no menys:

* Conferència pronunciada el 16 d'octubre de 1975, a la inauguració de curs.

preada, tal com avui moltes altres veritats que, si ho són, són sempre joven, com aquesta evidència raonada en el cos del pensament de Sant Tomàs: *Actio est compositi, sicut et esse: existentis enim est agere.* (Sum. Th. I 77 ad 3). «Actuar, com ésser, pertany als compostos, ja que el propi a l'existència és actuar».

Ara bé, com que les veritats no tenen ni joventut ni vellesa, ni principi ni fi, puix es qualifiquen com és sabut: *quod nunquam inceperit et nunquam dessinat esse*, fa 23 segles que Aristòtil reconegué, en la vida de l'home, una continuada activitat en dir-nos que «l'elecció és una radical necessitat del viure humà» (*Mor. a Eudem* L. VII c. 12 pfs. 7 i 8) així com, en el seu més sistemàtic llibre tercer de *l'Ètica a Nicòmac*, sobre l'acció (praxis) i l'elecció o preferència elegida (proairesis), on clarament reconeix que «l'home és el principi de les accions» (*ánthropos éinaiarjé toon práxeon*), (Eth. Mic. 1.112 b 31).

Aquesta antiga preocupació intel·lectual per esbrinar el fenomen de l'acció, la veiem avui representada —d'entre una munió d'autors—, per dos pensadors els quals el consideren com a veritat absoluta i determinant de la vida, però les seves finalitats estan en extrems oposats i no són solament contràries, sinó contradictòries: la primera condueix a l'esperit absolut, a la benaurança eterna; la segona, a la relativització de l'home i, amb la mort, al «no-res».

Un fou Maurici Blondel, en les seves obres, *L'Action. Essai d'une critique de la vie et d'une science de la pratique* (1893) i *La Pensée* (1934 I i 1935 II) de la qual el Prof. Roig Gironella va fer una excel·lent anàlisi i aguda crítica en *La filosofia de la Acció* (1943).

L'altre, és Lluís von Mises, en *Nationalökonomie. Theorie des Handelns und Wirtschaftens* (Teoria de l'obrar i de l'economiar), (Ginebra 1940) i la fonamentalment mateixa en anglès, invertint significativament els títol i subtítol, *Human Action. A Treatise on Economics* (1949, escrita a Nord-Amèrica i publicada a Gran Bretanya), que utilitzarem més endavant.

A. PANORAMA HISTORIC

1. Origen i procés modern de les ideologies de l'Acció i el Progrés

Expliquem, però, d'antuvi, el procés de l'origen modern de l'absolutització de la filosofia de l'acció.

L'any proper s'acompliran 200 anys que Adam Smith va publicar la seva famosa obra, bàsica per a la ciència econòmica, *The Wealth of Nations* (primera edició 1776).

Pocs anys abans havia aparegut a França *Le Tableau Economique* de Francesc Quesnay, primera concepció d'estructura econòmica; i, deu anys després l'obra de síntesi de les seves idees, *La Physio-*

cratie, ou Constitution Naturelle du gouvernement le plus avantageux au genre humain, escrita per Dupont de Nemours.

Aquetes obres, que crearen la nova ciència econòmica, no solament contenen els seus principis bàsics, sinó que totes estan igualment inspirades per una filosofia, ideologia o valoració absoluta de la societat, de l'home i de la vida, sense la qual no podien ni ésser pensades.

Afegim —entre parèntesi—, que totes les obres d'economia s'inspiren per una manera de pensar o filosofia més o menys imperant en el seu lloc i moment.

Doncs bé, la més immediata obra que penso que conté i explica tal ideologia, fou la d'un revolucionari del pensament, agudíssim, dialèctic i sofista; relativista de la conducta humana i de la finalitat essencial de l'home i de la vida. Fou l'obra del franc-holandès, instal·lat a Anglaterra, Bernat de Mandeville, titulada explícitament en l'edició francesa: *La fable des abeilles ou les frippons devenus honnêtes gens*, amb un comentari où l'on prouve que les vices des Particuliers tendent à l'avantage du Public, sintetitzat després, ou à vices privés bénéfiques publics.

És en aquesta obra on es troba el radical principi hedonístic, ja que proclama: «la necessitat del vici, contradictori amb la innocència i les virtuts...»; i això, perquè la virtut és contrària als impulsos de la Natura (després, principi fisiocràtic) i, d'altra banda, perquè el vici com *the self regarding actions of man* (recollit per Adam Smith i on s'introdueix la filosofia de l'acció), és el que, únicament, mitjançant les invencions i la circulació de capitals que provoca, i el luxe que hi és anex, estimula la societat a l'acció i al progrés.

L'obra comença amb fullets o pamflets a 1705; i, a 1714 era ja un llibre —contestatari a les fortes crítiques que tingué—, que es completà al 1723. L'edició en francès, és de 1740 i la més estesa al continent.

Amb aquesta obra —best-seller al seu temps—, Mandeville influencià als enciclopedistes i inicià també —amb els seus «principis», sofismes, diatribes i dialèctiques—, els naixents pensadors sobre els fenòmens i conducta econòmica. Més que tot —paradoxalment a la seva absència de pensament verament fonamental, establí les bases d'una filosofia de l'Acció i del Progrés, que avui ja fa anys, s'ha convertit en la dominant ideologia dogmatitzada d'un desenvolupament sempre creixent i sense fi ni finalitat raonada.

Aquesta obra, la reconeixem possible dins la nova *Weltanschauung* provocada per l'obertura del renaixement.

Afegim ara una sintètica enunciació de filòsofs que, en aquest segle xx, estan ja immersos o menys clarament o intensament, en l'àmbit de la filosofia de l'acció i del pragmatisme o del relativisme:

- 1903 Schiller (l'anglès Ferràn Canning Scott)
Humanism qui, nou Protàgoras, es complau a ésser anomenat sofista.
- 1907 Bergson publica *L'évolution créatrice*: la realitat tota, és un pur devenir. No existeixen les coses, sinó solament les accions, l'ésser és devenir. També l'any 1907 William James, després de Pearce, publica el seu *Pragmatism*.
- 1908 Eugeni d'Ors publica la seva tesi bergsonianà a Heidelberg: *Le résidu dans la mesure de la science, par l'Action*.
- 1911 Waihinger, la seva *Die Philosophie des Als-ob*.
- 1914 Watson, publica el seu *Behaviorism*.
- 1922 en la línia del pragmatisme nord-americà Dewey, publica *Human nature and conduct* on conclou, com deia Heràclit, que «tot canvia» i afegeix: «solament hi ha l'experiència, ja que el mateix pensament no és més que un instrument per a l'acció.
- 1923 Morgan publica *Emergent Evolution*.
- 1937 Lavelle, ja proper al tomisme, publica *De l'Acte*.
- 1943 Sartre, llença a un món ja ben adobat per a celebrar-ho, *L'être et le néant*.

2. Origen històric dels vocables Acció i Progrés

Remarquem, ara, que els vocables Acció i Progrés no foren emprats més que poc més d'unes generacions abans. El mot *acció*, començà a usar-se, en castellà, vers 1490 (Coromines) i el de *progrés* —que no era conegut al llatí en sentit modern—, no aparegué, en castellà, fins 1570 (Coromines). Com que Coromines encara no ha publicat el seu diccionari etimològic del català, no podem donar-ne dates.

El vocable decadència prové, lògicament, al meu entendre, del mateix esperit renaixent, com a contrari de progrés. Segons el mateix Coromines, aparegué al 1413 a França i, fins al 1607 en castellà. Ara bé, jo me'n vaig ocupar i mercès al filòleg Prof. Monge —que ho recercà en els materials encara no publicats, per a un *Diccionario Histórico de la Lengua*—, vaig comprovar que en l'*Agricultura general* de Gabriel Alonso de Herrera, és usat ja dues vegades en 1513.

Aquestes constatacions expliquen que la idea i la mateixa paraula Progrés —desconegut abans del renaixement— fossin tractades ja, per científics i filòsofs, des de les darreries del segle XVI per Bacon i, en el XVII, per Descartes, Perrault, Leibniz, etc...

Aqueixes ideologies i filosofies trobaren, doncs, camp adobat en

el creixement general econòmic del s. XVIII, època inicial de la celebrada revolució industrial. Sense l'actualitat d'aquest primer desenvolupament —quasi sobtat i primerenc—, no s'haurien arrelat, crescut i popularitzat.

3. *Universalitat humana de les ideologies d'Acció i Progrés*

Aquesta concomitancia: riquesa i predomini d'ideologies del progrés, se'm pot discutir, però, ben cert, en la realitat, la majoria de les crítiques bandejadores de les filosofies fonamentals —que estan per damunt de temps i espais—, així com, d'altra banda, la majoria de les filosofies transitòries aparegudes aquests dos-cents anys, brollen de cultius ideològics adients a societats en progrés i canvi continuat, d'acció immanent del pragmatisme, de l'èxit material en la vida, o bé, ja entre les actuals, de l'angoixa com a fracàs de felicitat en mig d'una creixent prosperitat material, i també de l'actual creença, dogmatitzada, d'evolució indefinida d'un anomenat benestar —amb les teories del *Welfare*—, sense ideals de vida i sense més finalitat d'existència que el goig immediat les «satisfaccions» sensibles, enfront d'un «ésser-per-la-mort». Fenomen, però, adient a l'home que solament es vol aguantar en la filosofia de l'acció i satisfacció en successions de moments sense connexió d'un a l'altre.

No estem, però, davant d'un fenomen modern. Fa ja vint-i-dos a vint-i-cinc segles que s'expressaren paraules com les que avui sentim dir i llegim:

Hem nascut a l'imprevist
i acabat serem com si no haguéssim estat.
Vinga, doncs, a fruit dels béns que es toquen.

Sa. 2,2.6

Mengem i beguem que demà morirem!

Is. 22,13; IC 15, 22

Estem doncs, després de vint anys de l'auge econòmic més intens, voluminós i ràpid de la història humana, no enfront d'una nova filosofia, sinó dels fets i ideologies que apareixen preponderants per a la conducta humana, quan, en èpoques o situacions de prosperitat, d'homes o de pobles, la volen justificar, i en les quals hom s'oblida de tot principi natural i veritable i es perd el cap, ple de passions, per a fruit, sense límit personal i sense consideració envers els altres.

B. LA FILOSOFIA DE L'ACCIO, AVUI

4. L'Escola subjectivista de Viena

Com que la reparició i creixent expansió i preponderància de la filosofia de l'acció fou provocada, en espai i temps, on creixé l'abundor de riquesa, és lògic que la ciència econòmica la tingui per fonament, implícit o declarat.

La consideració activista en economia no és, doncs, autònoma. Es troba immersida i sorgeix d'una general i moderna manera de pensar, en filosofies contemporànies, sobre la vida i l'acció humana.

L'Escola psicològica i subjectivista de Viena, on hi hagué excel·lents economistes, fou el principal focus de pensament. Mayer, un dels seus mestres, en revela l'origen i fonamentació en el Baró von Wieser (amb Menger fundador de l'escola) dient: «descobrí les lleis de l'ésser en les lleis del devenir». Ben entès que en Wieser el devenir no es veu derivat de l'ésser, sinó en gènesi independent i successiva d'accions; és a dir, en una acció que porta en si mateixa la generació, la mateixa realitat tot fent-se, com expressa el vocable alemany *Werdende*, i inclòs l'anglès *being*, que no diu ésser sinó un ésser a cada moment *estant, essent*. No *anant-se fent, in fieri* com explica St. Tomàs.

Per tant, l'acció deixa d'ésser un relatiu accident, una superfecció (*parafyés*) de la substància i potències de l'ésser (com la veia ja Aristòtil, (*Eth. Nic.* 1096a 21,22). Així independitzada, aquesta dita descoberta de Wieser inverteix sofisticament la fonamental veritat de que *actio sequitur esse*, com repeteix Blondel quan filosofa també sobre l'acció.

Aquest pretès nou gir copernicà, aquesta «descoberta» i camí sofisticat vers l'actual trasbals dels valors (*Umsturz der Werte*), el trobarem plenament explicitat en el text de l'obra de Ferran Zweig, titulada *Economic Ideas* (Nova York, 1950, p. 184). Diu Zweig: «La realitat és, allò que pot dir-se *fer-se* (*Werden*); no allò que ara és, existeix (*sein*, ésser). *El canvi és la real essència de la realitat*: tot és en flux i en moviment constant. La substància de la matèria, en si, no és res més que moviment. Així doncs, hem d'estudiar les lleis de l'activitat (*laws of motion*) de les nostres institucions i estructures».

Aquest text, no és tampoc novetat en el pensament humà. Ja fa 23 segles que l'heraclitè Cràtil, preguntà a Plató (386 e): «Les accions (*praxeis*), ¿no són una forma determinada de realitat? Plató fa llavors una crítica dels sofistes i conclou: «No hi pot haver coneixement si tot es transforma i res no és permanent» (440 a),

després d'afirmar l'existència de realitats immutables per sobre el fluir de les coses particulars. (439 cd).

La resposta a Zweig fou, doncs, ja donada, i el retorn d'avui no fa estranyar de l'absolutització d'un funcionalisme antropològic independent dels éssers (individuals o dels pobles), ni l'absolutització del «canvi» com a tema central del positivisme preponderant, encara, de la sociologia.

Heus aquí, actualitzat el *panta rei* d'Heràclit; heus aquí també al mateix Bergson: «Sigui el que sigui el futur destinat a l'home, aquest no es pot substreure a les necessitats de l'hora actual. L'home, mentre viu, no pot fer altra cosa que obeir a l'impuls vital, a l'*élan vital* (sic)... puix que la raó humana obeeix i està al servei d'aquest impuls vital».

Aquest text, del voluntarisme inconscient, que estableix el determinisme de cada acció o actualitat, no és del mateix Bergson, sinó que el remarco de la citació que en fa von Mises en les seves obres bessones que hem anunciat al principi: *Nationalökonomie* (p. 741) i *Human Action* (p. 878).

5. Culminació i absolutització sistematitzada de la filosofia de l'acció o praxeologia

És en aquesta obra bessona de von Mises on es revitalitza i culmina tot el que el procés ideològic del deslliurament de l'absolut i absolutització del relatiu o nova filosofia praxeològica, tancant-se a tota altra filosofia, rebutjant-la, tot establint la de l'acció com a veritat única en l'home, el món i la vida.

Heus-la ací, en densa síntesi: Mises afirma ja en la p. 12 de la seva *Human Action* que: *Action is a real thing*, deslligant, per tant, l'acció de tota substància causal i establint el moviment, la funció d'actuar, els successius processos del viure, com a l'única essència determinant de l'ésser home. Veiem-ho:

a) Invenció d'una nova ciència

—«Els economistes obriren —diu—, un nou camp a la ciència humana, abans inaccessible i mai no pensat ja que la *descoberta* de l'existència d'una regularitat de seqüència i d'interdependència dels fenòmens de mercat traspassava els límits de tot sistema tradicional de coneixença». I segueix la *ybris* de Mises:

—«Tal descobriment —són paraules de Mises—, deixà anorreat al món i el posà enfront d'una nova visió de la societat. Els homes s'assabentaren, amb estupefacció, que l'acció humana ha de considerar-se independentment del bo i del dolent, de l'honrat i del no honrat (*fair and unfair*), del just i de l'injust, per tal com el procés de tota vida social —i no solament de l'econòmica—, està dominat

per una regularitat de fenòmens a què l'home per força ha d'ajustar-se, *si vol reeixir*» (absolutització del pragmatisme).

—L'acció humana i la cooperació social vista, doncs, com a ciència de lleis físiques, deixa d'ésser normativa i es constitueix en revolució de tremendes conseqüències per al coneixement i la filosofia, ja que comporta un «radical canvi en els mètodes de raonament», afirma Mises; i seguim:

—Tots els valors humans s'ofereixen a l'opció de l'elecció: totes les finalitats i medis, siguin materials com ideals, sublims o baixos, nobles o innobles queden subjectes a les decisions de cadascú.

Amb aquesta supèrbia científicista és com es presenta l'autor en la introducció.

b) *L'home, l'ànima i els seus substituïts*: de no pensar - inquietud - insatisfacció - el «NO-RES».

—Els homes, en praxeologia, són simplement dades (*Daten sind die Menschen* p. 586, ed. alem. i 647 ed. angl.) que sempre van canviant: a cada moment són ja altres, encara que perseverin llur estructura; la qual és indiferent per a la praxeologia, que només es basa en el que és donat o fet; perquè l'ésser humà no es pot conèixer més que per les seves manifestacions, tal com diu, textualment: *Individuum est ineffabile* (p. 47 ed. alem.) i «la unitat o individualitat és la darrera radical dada» (ed. angl. 49).

—L'home té el do de pensar. «Si més enllà de la raó humana hi ha un pensar i obrar, no ens interessa. Res se sap d'on ve aquest meravellós do (*Gabe*) del pensar. El supòsit d'existència d'una ànima, inclòs immortal, res no hi té a veure (p. 17 ed. alem.). *L'home praxeològic* (per a Mises, tot home) *l'és que té el do de pensar* del qual sorgeixen les categories de l'obrar.

—Si, doncs, com diem, no fa falta l'existència de l'ànima («el primer principi pel qual vivim, sentim, ens movem i entenem») ¿d'on li ve l'ésser, l'existir i l'obrar? No he trobat deducció lògica, sinó aquesta afirmació basada en dos arguments d'autoritat que cita: «l'home és un ésser inquiet».

L'un és de Locke: «L'incentiu que empeny a l'home a obrar, diu, sempre és certa inquietud, afegint *uneasiness*» (p. 13 ed. angl.), puix que l'home, afegeix, és essencialment un descontent, un insatisfet.

L'altre és de Leibniz: «*L'inquiétude est le principal pour ne pas dire le seul aiguillon qui incite l'industrie et l'activité des homes.*» (30 ed. alem. i 13 ed. angl.)

—No basta la inquietud per a obrar; més encara, la inquietud té en cada acte una causa, perquè l'home és un *insatisfet* (*Das Unbefriedigtsein* p. 30 ed. alem.). Mises afirma que l'home no pot «ésser» mai content, puix afegeix—, «diem contentació o satisfacció

l'estat de l'ésser humà que no és ni pot resultar de qualsevulla acció». L'estat de satisfacció, de quietud, l'ataràxia dels epicuris, argumenta, ja no és més el fi que atreu i origina l'obrar humà (pp. 68.69 ed. alem.).

Per això quasi al final de l'obra diu: «La ciència respon a tots els problemes de la vida; solament calla quan se li pregunta si la vida val la pena d'ésser viscuda; quin objecte té el viure? Per a què? (*Was soll das alles? Wozu?*), i conclou: «Enfront de cadascú tenim el futur desconegut, del qual una cosa és segura (sic): que tard o aviat, irremediablement, condueix al NO-RES». Es clara, aquí, la filosofia epicúria i les citen que férem de la Saviesa, d'Isaïas i de Sant Pau.

c) *La teoria de l'acció: elecció i l'hàbit*

Amb aquests condicionaments i categories principals, heus aquí la base de la teoria praxeològica de Mises. «Tota la vida humana està enfront de l'elecció» (*Alles Menschliche steht zur Wahl*), és el principi que informa tota la teoria dels actes electius que, segons Mises, sobrepassa de molt els problemes tinguts per econòmics; «la ciència de l'obrar humà no deu res als grecs i és un invent (sic) dels economistes, especialment de l'escola subjectivista de Viena: Menger-Wieser i avui Mises. És en definitiva la doctrina de tot l'obrar humà (pp. 2 i 3 ed. alem.) és a dir l'exposada en les citades dues obres besones de Mises. La Praxeologia, la novíssima ciència de l'home «par-teix de l'afirmació que tot el que és humà s'enfronta amb l'elecció».

La inquietud, doncs, suposa la insatisfacció permanent, que provoca un pensar i un elegir i la força de realitzar o bé aconseguir el bé o el mal desitjat a la fi d'obtenir-ne la satisfacció: la qual desapareixerà aviat i serà seguida d'infinits nous processos d'elecció, sense una satisfacció total; ja que l'home és, per essència, com hem adduït de Mises, un ésser insatisfet.

Però hi falta encara un «com obrem». Mises no el troba més que en l'hàbit i el seu pensament el fonamenta en uns versos de Sully Prudhomme, titulats, *L'habitude*:

«Elle conduit les pieds de l'homme
Sait le chemin qu'il eût choisi
Connait son but sans qu'il le nomme
Et lui dit, tout bas, par ici!»

Per això, per l'absolutització i universalització humana d'una conducta econòmica d'actuar, Mises pot concloure: «La teoria dels actes electius (praxeologia) sobrepassa de molt els problemes fins ara tinguts solament com econòmics» i aplicant-lo a la vida dels pobles afirma: «El més autoritzat per a establir judicis polítics és l'economista» (p. 748 ed. alem.).

Es l'«economisme» que així va denominar-lo el gran economista Röpcke en «La crisi de la societat actual».

L'absolutització de la filosofia de l'acció com a veritat única i universalitzada sobre l'home i el seu viure queda, doncs, plenament confirmada.

El més important, però, i el més dramàtic per les seves conseqüències, és que, davant els fets que palpem al nostre entorn per tot el món, no necessitariem de l'obra dels autors citats per a evidenciar-ne la seva realitat ja popularitzada.

C. LA CRISI

Heus aquí la crisi: el moment àlgid de la culminació d'una malaltia —com digué Hipòcrates—, a partir de la qual pot produir-se la *lysis*, la seva desaparició o curació, o bé el seu desenllaç fatal: la mort d'un ésser humà, d'un poble, d'una civilització.

Aquesta greu malaltia del món actual no es pot resoldre per *lysis*, per rebutjament o dissolució del tumor ideològic que avui envaeix el pensament i conductes d'homes i pobles, puix que les seves conseqüències tan patents evidencien ja la mort o el fracàs del que encara en diem Cultura en el conèixer i Civilització en l'obrar.

Cal fer esment que «fracàs» tampoc és vocable llatí, sinó que pertany, com progrés, decadència i acció —en el sentit de Mandeville, el pioner i de Mises, el culminador—, a la mateixa família de vocables nascuda en el renaixement.

Fracàs (ed. cast. Corominas) en el 1588, emperò, recorda *frangere* (abatre, desfer) i *cassare*, caure, amb els sentits de destrossar, 1605; frustrar-se o resultat advers, 1625; i també naufragar, 1650. Mots que ja indicaren, en època del naixement de la filosofia de l'acció la mort, a l'ensems que l'alegria d'un progrés indefinit. Aquella alegria de deslliurament humà sense límits de Mandeville ha estat minant les comunitats humanes perquè contenia, insospitadament, el corc de l'acció immediata neutral i relativa de tot principi universal i permanent. Ara és quan es comença a constatar que aquelles il·lusions de fingida llibertat, toquen al seu fi. Una nova era s'està ordint en el gresol de la crisi sense precedent.

Apuntem ara unes curtes consideracions sobre el fracàs —enfront de la finalitat d'èxit econòmic de la praxeologia—, i el fracàs de l'home i de les comunitats humanes que, de fet han estat en gran part dominades per una tal filosofia.

6. *El fracàs en l'economia teòrica i real.* Confusió en teoria - Naufragi monetari - Esgotament dels recursos.

a) *En la ciència econòmica.*

D'antuvi constatem que la conducta bàsica de l'activitat i finalitat econòmica no eixí independentment ni fou «inventada» pels primers economistes. Tots els fundadors i successors prengueren llur fonamentació valorativa, conscientment o inconscient, de les filosofies o ideologies imperants en el seu temps; ja que la doctrina econòmica nasqué en l'ambient que agudament captà i projectà Mandeville amb el seu atractiu condicionament: «si els homes volen el progrés, etc...». Aquesta fou la font ideològica de la «nova» doctrina.

Per tant, ara que es manifesta, per les seves conseqüències, el fracàs de les ideologies crescudes i esteses de tal ambient, apareix la desorientació i fins l'autocrítica dels fonaments mentals, filosòfics, de la ciència econòmica.

Van ja essent nombrosos els autors solvents que han posat de manifest les apories i contradiccions de la nostra ciència. No és aquí el lloc d'analitzar-ho.

Consignem, tan sols, el sincer paràgraf de l'excel·lent professor a Cambridge Joan Robinson en acabar el primer capítol de la seva obra *Economic Philosophy* (Londres 1962 i Madrid, 1962): «La ciència econòmica, escriu, s'aguanta amb un peu sobre hipòtesis no contrastades i amb l'altre, sobre afirmacions incontrastables. La nostra tasca —continua—, consistirà a destriar, enmig d'aquesta confusió, la ideologia de la ciència econòmica (sic) conscients, però, que encara no anem a trobar idees clares (sic) a les preguntes proposades»; i afegeix aquesta sincera raó: ja que «la ideologia dominant en la societat actual és d'extremada confusió». Patent i altament autoritzada conclusió del fracàs de les ideologies que avui predominen en el món. Fracàs = frustració — trossejament.

b) *En la moneda*

Recordem al Prof. Zolotas, ara, de nou, governador del Banc de Grècia que, ja en el 1969 escrivia: «Mentre no aconseguim moralitat i disciplina monetària, nacional i internacional, no sabrem prevenir les ones desequilibradores que fan que el sistema monetari internacional sigui un vaixell a la deriva, abatut per la tormenta».

Avui, el vaixell no solament monetari, sinó econòmic encara va naufragant, sense brúixola ni timó.

L'actualitat ens ha revelat ja la causa d'aquesta confusió i naufragi que copsaren Robinson i Zolotas. Es que tant els economistes i fins i tot els polítics havien oblidat, ja fa temps, el principi radical de la ciència econòmica: l'escassetat; en la qual basà Gustau

Cassel, fa 60 anys, tot discórrer econòmic. Han oblidat una de les més senzilles definicions de l'economia: la ciència d'administració dels béns escassos.

c) *En els recursos*

Solament ara, després de la cega dilapidació de matèries primeres, especialment minerals i particularment el petroli —cremat i pagat a preus irrisoris, donat el seu valor intrínsec per a moltes altres aplicacions industrials—, comencem a adonar-nos que l'economia ha d'ésser un mitjà, i no un fi per a la disbauxa, ja que no és ni secret periodístic l'evident limitació d'espai i de recursos per a seguir existint la comunitat mundial. Perquè l'evident escassetat de recursos en el món ens mostra que és errònia la finalitat de progressos ràpids i il·limitats, en espai i temps.

El moment és greu, molt greu, i cal adonar-nos que la ideologia de Mandeville reflectida en el mateix Adam Smith amb la seva *loose society*, societat deslliurada vers les passions humanes, ja no pot ésser ni pot pensar-se més.

El Club de Roma, ja ben conegut, en la seva reunió a Tokyo i com a lògica deducció dels seus informes, escriu amb total raó: «Ja res no serà com abans».

L'escassetat mundial de recursos, avui patent, ja la va assenyalar en 1962 el Prof. King Hubbert de la Universitat de Stanford en la seva obra *Energy Resources*, revelant la gravetat de la seva disbauxa i el fenomen d'imminent esgotament. Raona: «*En un sistema finit (com és la Terra) és impossible que una quantitat física creixi i es consumeixi a un ritme exponencial constant superior a zero, excepte per un curt període*». I conclou —després de demostrar el foll i rapidíssim consum de les reserves mundials de combustibles fòssils, carbó i especialment petroli—, que el món va a la catàstrofe si no es mesuren brutalment els seus recursos; afegint i demostrant que el període d'uns dos-cents anys de progrés, creixent exponencialment i tingut per indefinit, no solament toca al seu fi, sinó que tanmateix no haurà constituït més que un «fenomen intrínsecament efímer en l'amplíssim enquadrament de la història de la humanitat».

No hi ha dubte que, excepte sorpreses ara encara insospitades, estem ja iniciant una nova Era, la de l'escassetat.

Així doncs, tant les ciències com les tecnologies hauran de revisar els seus objectius i mètodes. L'economia haurà d'abandonar el seu principi i finalitat dinàmica, encara actual, de desenvolupament general i ascendent, vers uns principis i mètodes d'intelligent desaceleració i successives estabilitats, que seran certament, per a cada espai, de diversa mena i intensitat.

Repetim-ho: «Res no serà ja com abans».

7. *El fracàs per a l'home i per les comunitats humanes.* Anàlisi, de la natura i de l'esperit.

Davant d'un públic com el de Balmesiana poc em restaria afegir convençuts de les conseqüències de la *pauperrima philosophia* que —malgrat aquest epítet d'ordre intel·lectual—, ha envaït la conducta de quasi bé tot el món. Permeteu-me però, per acabar la sistematització, unes noves consideracions.

La crisi no solament és greu per les conseqüències econòmiques sinó perquè és crisi d'una insanitat mental i de conducta humana de feblesa (*infirmetas*) i per això de descomposició creixent fins a les degradacions i putrefaccions que ens rodegen actualment.

Anàlisi vol dir també des-composició, dis-solució, destrucció, portant al fracàs.

L'anàlisi —que començà a fi del XVI amb la ciència experimental de Bacon—, si aplicat a l'escrutament d'éssers i fenòmens naturals en els seus elements i a la troballa de noves lleis estructurals i funcionals, ha fet descobertes sortoses en les ciències de naturalesa físico-química-biològica i de meravelloses utilitats, ha assolit avui la divisió i l'anàlisi fins d'allò que es considerava i s'anomenava indestructible: l'àtom.

L'anàlisi, però, aplicat al camp de l'esperit ha tingut conseqüències radicalment contràries: divisió i multiplicació, que no pas perfecció, de les filosofies, presentant-nos el cos de la veritat fraccionat en errors, en mitges veritats o en opinions afirmades com a veritats, dialectitzades amb superats sofismes.

En el camp de l'acció i conducta humanes les filosofies han descompost tot el que és bellesa i harmonia, tot el que és bo i produeix bondat, i han desgavellat tot el món.

Aquest és el resultat de l'extensió i popularització de la filosofia de l'acció presa com a única veritat: ha produït, com ens digué en Balmes: «les monstrositats més deformes».

No ens estranyi. El món actual ja ni pensa ni reflexiona en exposicions teoritzades com la de Mises, més actua com si les hagués après des de la infància. Es un món sense brúixola ni timó i es deixa portar pels vents de cada moment.

No ens estranyi, doncs, la condició de l'habitud, reclamada per Mises. Després de tot, Menger, fundador del subjectivisme vienès, ja fa prop d'un segle, havia escrit: «El cos social és el fruit *irreflexiu*, la resultant *impremeditada* de fortes tendències i afany (*Bestrebungen*) dels seus membres».

No ens estranyi la coincidència en l'actuació col·lectiva de la societat de masses actual, puix que ha anat creixent el fenomen ja constatat, a principis de segle, per Spranger, en *Formas de Vida* quan escriví: «Avui estem més sotmesos a l'economia que qualsevulla temps passat. No som ja amos de controlar les nostres ne-

cessitats, les quals ens foren ja despertades des de la infància...; ens hem encadenat uns als altres i ja ningú no pot dir que reposa sobre la pròpia voluntat...».

En un món, boig de llibertats, s'ha perdut la Llibertat, el do més excels que rebé i que té l'home per escollir i afirmar el bé i la perfecció.

Per això, avui, d'una banda —enmig de la insatisfacció i d'angoixa existencial—, encara va creixent l'esperit d'autodestrucció; d'altra banda, però, comencen ja a manifestar-se camins de reflexió crítica, de rectificació i de salvació.

EPILEG

He procurat cenyir-me al tema balmesià de l'absolutització d'una veritat; és a dir, a la concepció de l'elecció humana deslligada de tot valor, en la filosofia de l'acció en el pensar i, en la seva popularització, en l'obrar.

No tinc dubte que el seu origen modern coincideix —com els seus adients vocables: acció, progrés, així com els contraris, decadència, fracàs—, amb l'obertura del món, d'Europa vers l'Àfrica, per Enric el Navegant i la descoberta d'Amèrica per les naus de Colom, posant de manifest les més importants condicions que transformaren un llarg període d'un pensar i viure predominantment estàtic, vers un formidable alè dinàmic en tots els ordres humans: econòmic; ambicions i guerres; jurídic, nacional i internacional, polític i social en l'ordre de Civilització; i artístic, literari, científic, filosòfic i fins teològic, en l'ordre de la Cultura.

En aquest ambient renaixent i fructuosament renovador, resorgí la mentalitat activista —sempre present en l'home—, i apuntà i s'anà expandint i popularitzant la filosofia de l'acció, justificada sofisticament per innegables èxits de la nova prosperitat del món.

L'absolutització d'aquesta filosofia, d'aquest conjunt de mitges veritats l'ha portat al fracàs juntament amb la crucial crisi actual.

La crisi és tan fonda i tan greu que amenaça la descomposició de tot el món. No és hipèrbole pensar i comprovar que entrem en una nova Era: la de l'escassetat. Hi estem preparats? hi han esperances?

No dubto que sí. La concepció filosòfica de l'home, del món i de Déu segueix tan jove com sempre; i són molts més els qui conscientment o inconscientment hi creuen i la practiquen. Són la gran reserva de salvació humana, obnubilada per la preponderància d'una conducta de creença en un illimitat i sempre creixent progrés i desenvolupament.

Desaparegut l'ambient de la prosperitat il·lusòria i continuada, la reserva intel·lectual i moral de la filosofia rebutjada, així com de la religió oblidada, constitueix, amb la nova manera d'ésser que ja apunta, la força que s'anirà obrint camí per a l'esperança d'una humanitat avui fracassada.

Els sofriments que han de produir-se, han d'ésser el brou més propici per a una nova satisfacció humana, ja que l'home no pot estar content més que si viu d'acord amb els principis i les lleis de la seva naturalesa; lleis que el fan virtuós i alegre perquè accepta, en la seva llibertat, els camins que condueixen al bé, a la bellesa i harmonia i a les veritats de la Veritat.

El cost serà dur, la humanitat, però, hi trobarà una recompensa i una alegria no sospitada en el fruit sofisticat de l'època de l'abundor.

ROMAN PERPIÑÁ GRAU